

AKADEMIK LITSEYLARDA KIMYONI O'QITISHDAGI PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK YONDASHUVLAR

**Gulyayra Qo'ldoshevna
Xoliqova**

Ohangaron - Qorako'l matematika va fizika fanlariga
ixtisoslashtirilgan maktab internati

**Shoxrux Shokirovich
Karimov**

**Sardor Aminovich
Karomatov**

Buxoro davlat universiteti

Annotatsiya: ushbu maqolada kimyo fani va uni o'qitishda pedagogik va psixologik yondashuvlar haqida ma'lumot keltirilgan bo'lib, ushbu yondashuvlar asosida akademik litsey o'quvchilarini darslarda faolligini oshirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: kimyo, pedagogika, metod, psixologiya.

PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL APPROACHES TO TEACHING CHEMISTRY IN ACADEMIC LYCEUM

**Gulyayra Kuldoshevna
Xolikova**

Ahangaron is a Karakol boarding school specializing in
mathematics and physics

**Shokhrukh Shokirovich
Karimov**

**Sardor Aminovich
Karomatov**

Bukhara State University

ABSTRACT

This article provides information on chemistry and pedagogical and psychological approaches to its teaching, and on the basis of these approaches to address the issues of increasing the activity of students of academic lyceums in the classroom.

Keywords: chemistry, pedagogy, method, psychology.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan boshlab, malakali, yetuk mutaxassislarga bo'lgan ehtiyoj keskin ortganligining guvohi bo'lib turibmiz. Maktabdan boshlab mustaqil fikrlovchi yigit-qizlarni tarbiyalash shu kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Yosh avlod ma'lum bilimlar yig'indisini bilibgina qolmay, mustaqil davlat quruvchiga xos ma'naviyat va ma'rifat egasi bo'lib, o'zining mehnatga munosabati va xulq atvori hammaga havas qildiradigan bo'lishi kerak.

Bizning mamlakatda o'qituvchiga, yosh avlodni tarbiyasiga katta imtiyozlar berilmoqda. Shu sababli oliy ta'lim oldida birinchidan studentlar jamoasiga bilimli,

ma'naviyatli hamda o'zbek millatiga xos tafakkurga ega bo'lgan yoshlar qabul qilish, ularni bilim bilan qurollantirish va yuqori ma'nosida buyuk inson darajasiga etkazish kerakdir. Buni bajarishda fan o'qituvchilari xizmati kattadir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

O'qituvchi-mukamal shakllangan kimyo fani bo'yicha mutaxassis bo'lishi kerak. U kimyo fani, kimyoviy bilimlar va amaliy uslublardan tashqari bolalarning yoshiga qarab psixologiyasini bilish kerak. U oldindan bilim berishning hamma bosqichlarini amalga oshirish uslublarini mukammal egallashi kerak. O'zi dars beradigan fanning didaktik asoslarini bilib, bilimni berish umumiy uslublarini bolalar yoshlarini hisobga berib, o'zining hayotiy tajribasiga asoslanib bilimni etkazishi kerak.

O'qituvchi o'zining bilimini hamma vaqt to'xtamay oshirib borishi shart, ya'ni pedagogik texnologiyalarini egallashi, o'quv jarayoni mukammallashtirishga harakat qilishi kerak. Chunki o'qituvchi o'z izlanishlarida to'xtab qolsa, ertasiga u shablon qotgan fikrlab qoladi va yuqori xavas qiladigan darajadagi insonlar orasidan chiqib qoladi va o'quvchilar orasida unga nisbatan xurmat ozayadi, bolalar unga taqlid qilishi, havas qilishi yo'qola boshlaydi.

Har bir o'qituvchi boshqalar tajribalarini quruq nusxa qilmasdan, o'zining tajribasi bilan to'ldirishi kerak va shunda o'quv jarayoni mukammalashadi chunki har bir inson uziga xos uslub va unga xos shaxsiy xislatlarga ega.

Fan va texnikaning rivojlanishi o'quvchilarni bilimlar oqimiga va voqealar to'lqiniga bo'lgan qiziqishini kuchaytirmoqda. Bugungi kun nuqtai-nazaridan qaraydigan bo'lsak, o'quvchilar bilim faoliyati yuqori, aqliy faoliyati yaxshi va mustaqil fikrlay olishi zarur. O'quvchilardagi bunday xislatlarni maktab o'qituvchilari rivojlantirib boradilar. Mustaqil yurtimiz ravnaqi uchun, kelajak avlodimiz uchun bunday sharaflilik bilan mas'uliyat bilan ishlash har bir pedagogning burchi hisoblanadi. Bunday mas'uliyatli ishni hal etish o'quvchilarni chuqur va mustahkam bilimlar bilan qurollantirish, fanga qiziqtirish, mustaqil ishlash va fikrlashga qaratishni uslubiga bog'liq. Har qanday mutaxassis o'z ishi metodikasiga qanchalik e'tibor bersa, u shunchalik katta natijalarga erishadi.

Kimyo o'qitish metodikasi asosida quyidagi metodologik yo'nalishlar mavjud:

1. Umumiy dialektik uslub, bunda tushunchalarning fikrlash davomida rivojlanishi, o'qitishning har xil qismlarining o'zaro bog'liqligi, ichki qarama-qarshilikning o'zaro bog'liqligi, ularni yechishda muammoli yondashish.
2. Sistematik-struktur yondashish, bunda o'qitish uchun asosiy bo'limlarni ajratish, ularning o'zaro bog'liqligini topish, hamda elementlar o'zaro ta'sirining barqarorligini, yaqinligini ko'rsatish va maktab kimyo o'qitish metodikasini birligini ko'rsatish.

3. Yuqoridagi metodik kategoriyalarni uchta o'qitish funkziyalari: bilim berish, tarbiyalash va rivojlantirishga asoslanib qarash.

4. Kimyo o'qitish metodikasining asosini didaktik yondashish orqali qarab chiqish.

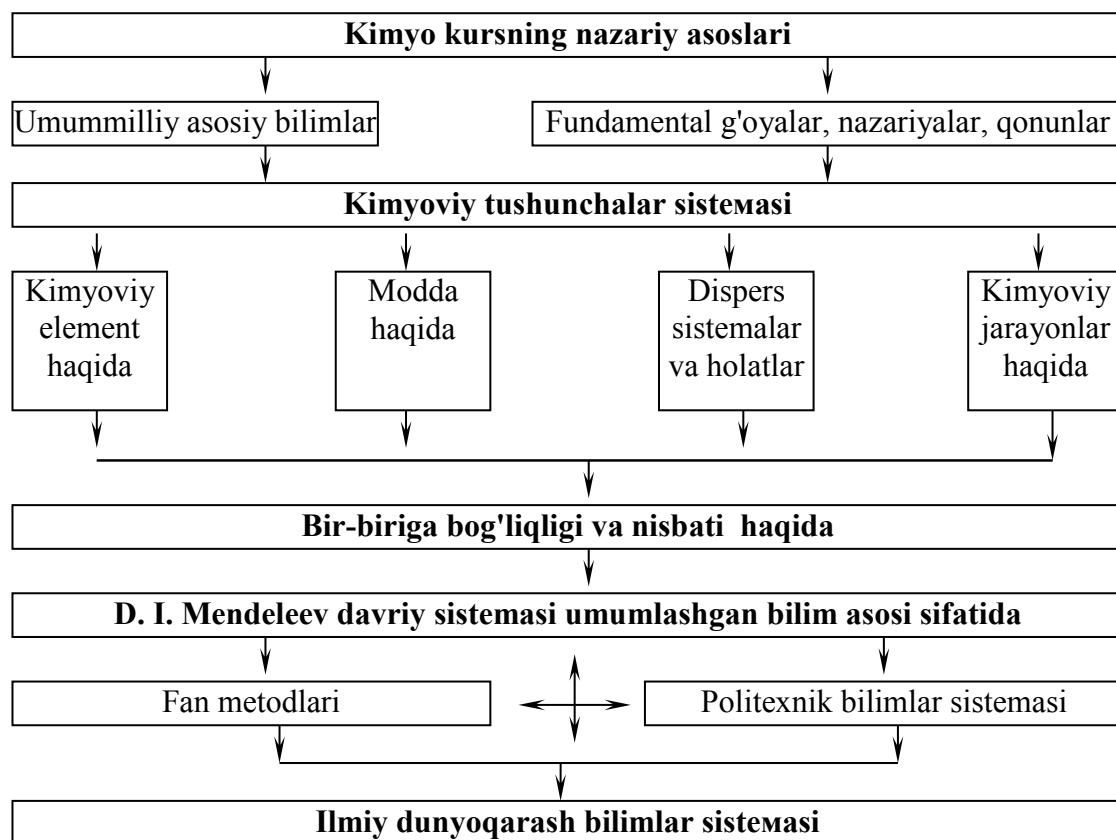
Kimyo o'qitish metodikasida o'qitish uslubini didaktik tarbiyalashni tarbiya qonuniyatlari, bilimni rivojlantirishni-psixologiya fanlari o'rgatadi. O'qitish davrida bu uchala tarkibiy qismlar o'zaro ta'sirlanadi va kimyo o'qitish metodikasi asosida turadi. Demak, kimyo o'qitish metodikasi maktabda o'quvchilarga bilim berish, tarbiyalash va bilimni rivojlantirishni kimyo darslarini o'qitish davomida o'rgatadigan pedagogik fan ekan.

MUHOKAMA

Kimyo o'qitish metodikasi falsafa, siyosiy iqtisod kimyoviy va boshqa tushunchalar bilan kelajak o'qituvchisini qurollab, o'rta maktab sharoitiga moslashishga tayyorlaydi.

Kimyo fanining xulosalari hayot bilan chambarchas bog'liq holda bo'lishini va falsafali talqin qilishini talab qiladi. Kimyo o'qitish o'quvchilarda asta-sekin kimyoviy dunyoqarash hosil qilinishi kerak. Bu esa kimyo o'qituvchisining oldiga quyidagi vazifalarni qo'yadi:

- kelajagi buyuk mustaqil O'zbekistonimiz uchun o'quvchilarni hozirgi zamon kimyo fani asoslarini ongli ravishda va puxta o'zlashtirishga erishishi;
- o'quvchilarni kimyoning atrofdagi tabiatni izohlab berish va undan foydalanish uchun zarur bo'lgan ilmiy asoslari bilan tanishtirish;
- o'quvchilarda tabiatga to'g'ri, materialistik nuqtai nazardan qarash xususiyatlarini hosil qilishga alohida e'tibor berish;
- o'quvchilarni ilmiy bilishning vositalaridan biri bo'lgan kimyoviy eksperimentdan foydalana oladigan qilib tarbiyalash;
- o'quvchilarni mehnatga o'rgatish-ularni kelgusi amaliy faoliyatga tayyorlash zarurdir;
- o'quvchilarni kimyo faniga nisbatan qiziqishlarini yanada orttirish;
- o'quvchilarni mustaqil ravishda izlanuvchanlikka va bilim olishga o'rgatish;
- o'quvchilarda kundalik turmushda, hayotda bo'ladigan o'quv va malakalarini hosil qilish;
- o'quvchilarning qo'lidan keladigan ijtimoiy foydali ishga jalb qilish;
- kimyo fanining hayotimizdagi ahamiyatini tushuntirish;
- jismoniy baquvvat, aqlan yetuk insonlar darajasiga etqazish;
- elementlar davriy qonuni va davriy sistemasi bilan konkret tanishish kimyo kursining asosiy mazmunini tashkil etadi.

XULOSA

Shu o'rinda yana bir fikrni keltirib o'tish joizdir. O'qituvchi kimyo o'qitish jarayonida, o'quvchilarni:

- a) moddalarni bilib olish va ular bilan ishlay bilishga;
- b) kimyoviy hodisalarni kuzatish va ularni izohlab berishga;
- v) laboratoriyadagi asbob uskunalar bilan ishlay olishga;
- g) eng muhim kimyoviy operatsiyalarni bajarishga;
- d) osonroq kimyoviy tajribalarni bajara olishga;
- e) kimyoviy masalalarni yecha olishga;
- j) darsliklardan, qo'llanmalardan va boshqa kimyoviy adabiyotdan foydalana olishga o'rgatib borishi kerakdir.

REFERENCES

1. Чернобельская Г. М. Методика обучения химии в средней школе: Учеб. для студ. высш.учеб.зав. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. —336 с.
2. Бобров В. В. Какая польза от компетентностного подхода в образовательном процессе? //Философия образования. – 2013. – №. 2. – С. 103-111.
3. Леонтьева О. В. Особенности учебно-воспитательного процесса на уроках химии в классах компенсирующего обучения //Совершенствование содержания и методов обучения химии в средней и высшей школе. – 2006. – С. 150-154.

4. Ганиев Б.Ш., Худойназарова Г.А., Холикова Г.К., Салимов Ф.Г. Роль игровых технологий в повышение познавательного интереса учащихся к изучению химии // «Современная психология и педагогика: проблемы, анализ и результаты» Сборник материалов международной научно-рецензируемой онлайн конференции. 20 июль. 2020 год. Фергана. С. 500-504
5. Ganiyev B.S., Kholikova G.K., Salimov F.G. Educational developments in uzbekistan is the main root to educate perfect generation //Непрерывная система образования" Школа-университет". Инновации и перспективы. – 2019. – С. 55-58.
6. Салимов, Ф. Г., Илхомов, А. А., Ражабова, Ш. Н., Авезов, Х. Т., & Ганиев, Б. Ш. (2020). Дистанционное обучение органической химии с помощью платформы moodle в условиях карантина. *International journal of discourse on innovation, integration and education*, 1(5), 40-43.
7. Ганиев Б.Ш., Шарипов М.С. Стиролнинг акриламид билан сополимер хосил килиш унумига харорат ва вақтнинг таъсирини урганиш // Респуб. Конф. “Кимё фанининг долзарб муаммолари ва уни ўқитишда инновацион технологиялар”. Ташкент, 2016. –С.186-187.
8. Xudoynazarova G. A. Mavlonov BA, G'aniyev B //Sh. Yuqori molekulyar birikmalar kimyosi fanidan mustaqil ta'lim bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar. Uslubiy qo'llanma. Toshkent.” Kamalak. – 2015. – Т. 70.
9. Berdikulov R. S. Developmental factor of chemical thinking of future chemistry teachers //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2020. – Т. 8. – №. 9.
10. Khamaturov F. T., Dudina M. M., Chistik O. F. Psychological and pedagogical problems of development of talent among schoolchildren //International Electronic Journal of Mathematics Education. – 2016. – Т. 11. – №. 8. – С. 2903-2913.